

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Български език“

Автор на дисертационния труд: Малина Георгиева Стойчева, докторант в Секцията по съвременен български език на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, БАН

Тема на дисертационния труд: Техники за разширяване на простите групи със съществително име в състава им

Рецензент: доц. д-р Марина Георгиева Джонова, Катедра по български език, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ член на научното жури - РД-09-17/31.03.2026 г.

Данни за докторанта. Докторантът е изпълнил необходимите минимални национални изисквания за научна област 2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология* и изискванията на ЗРАСРБ, правилника за приложение на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН.

Малина Стойчева е завършила специалността „Българска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2018 г. През 2020 г. завършва магистърската програма „Лингвистика – езикова система и речеви практики“ в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2021 г. е редовен докторант в Секцията по съвременен български език на Института за български език при БАН с научен ръководител проф. д-р Руска Станчева. От 2019 до 2023 г. е и асистент в Секцията по съвременен български език при БАН. Член е и на екипа на три проекта на Секцията, свързани с езиковите справки, както и с разработването на езикови ресурси за българския език.

1. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертационният труд на Малина Стойчева представлява изследване на техниките на разширяване на прости синтактични групи със съществително в рамките на теорията на граматиката на зависимостите. Представеният за

рецензиране текст е с общ обем 170 страници и се състои от: увод, заключение и 3 глави, справка за научните приноси на дисертацията и библиография. Текстът е с ясна структура. Доказателство за добрата осведоменост на докторантката във връзка с мненията и подходите при представянето на именните фрази и диференцирането им от съставните лексикални единици са включените в библиографията общо 76 източника - основни трудове и статии предимно на български и английски език.

Обект на изследване на дисертационния труд са простите групи със съществително име в състава си, като в 5 от избраните групи съществителното име е опора. Предмет на изследването са техниките за разширяване на прости групи със съществително име в състава си, като акцентът е върху типовете модификатори и тяхната позиция по отношение на опората. Емпиричният материал е ексцерпиран от Българския национален корпус. Работата с оригинални текстове и богат емпиричен материал е надеждна основа за провеждането на научното изследване.

Целите, които си поставя докторантката, са следните: задълбочено описание на разширените именни фрази в българския език; анализ на структурите от проста група със съществително и предпоставено или задпоставено разширение; разработване на критерии за разграничаване на простите групи от две съществителни от съставните лексикални единици със структура от две съществителни.

Постигането на изследователските цели е свързано с изпълнението на следните научни задачи: теоретичен преглед на изследванията върху категорията NP в българската и чуждестранната лингвистика; изясняване на терминологичния апарат; дефиниране на категорията NP; класифициране на типовете именни фрази с оглед очертаване на основните насоки в тяхното структурно осмисляне; изясняване на критериите за определяне на опората при структурните типове $N \rightarrow N$ и $Num \rightarrow N$; анализ на техниките на разширяване на деветте прости групи със съществително въз основата на данни от Българския национален корпус. По отношение на избрания терминологичен апарат – бих препоръчала вместо „главен член“ при превод на head да се използва „опора“, тъй като този термин се е наложил в съвременните синтактичните изследвания върху българския език. Докторантката също посочва, че в изследванията в областта на депendentната граматика по отношение на българския език се използват термините *опора* и *зависима част* (стр. 49). Също може да се обмисли противопоставянето между *проста* и *разширена* група, вместо между *проста* и *проста разширена*. Важно е да се уточни, че не само личните

местоимения, но голяма част от местоименията в български изобщо могат да са синтактични съществителни – показателните, въпросителните, неопределителните и т.н. По отношение на термина *finite clause* – той съответства на български на изречение с финитна (лична) глаголна форма.

В *първа глава* се прави преглед на изследванията, свързани със структурата на именната фраза. Представят се разликите в теоретичните подходи и при избора на терминология. Подробно са представени изследванията в българската и чуждестранната лингвистика относно характера и структурата на именната фраза и е мотивиран изборът на NP, а не на DP като обект на изследването. Тук бих препоръчала термина *отглаголни съществителни* вместо *процесуални*, тъй като отглаголните съществителни се образуват от всички семантични класове глаголи от несвършен вид, а не само от глаголите, които означават процеси. При представянето на възможните разширения на именните фрази с отглаголни съществителни е добре да се включи и статия на Р. Ницолова „За формалното означаване на семантичните роли в българските конструкции с отглаголни съществителни“ (2005).

Във *втора глава* на дисертационния труд е представен използваният теоретичен подход – депendentната граматика, като се разглеждат приликите и разликите с конституентния модел. Подробно е описан използваният в работата терминологичен апарат според модела на Мелчук. Мотивиран е изборът на този подход, тъй като в него се акцентира на типовете зависимости между отделните части на изречението. Определени са и структурните модели на именна фраза, които са предмет на изследване: $N \rightarrow A$, $N \rightarrow N$, $N \rightarrow Adv$, $N \rightarrow Num$ и $N \rightarrow Pr$.

По отношение на словоред на прилагателните спрямо опората според мен трябва да се прави разграничение между инверсия на прилагателното, когато тя е стилистична, но не и задължителна, и позицията на прилагателното по отношение на опора местоимение за нелице – *нищо, нещо, всичко, какво*. При местоименията обикновено това е единственият възможен словоред. Струва ми се, че кратките притежателни местоимения трудно могат да се определят като синтактични прилагателни, доколкото не отговарят на посочените критерии за съгласуване. Как е решен този въпрос в депendentната граматика? Те са несъгласувани определения към съществителното и връзката е прилагане, подобно на групите NN и NAdv.

При разглеждането на групите NN е важно да се отчитат отделните подгрупи – случаите с приложение от типа *чичо Иван, проф. Петров*, при които за българския се смята, че личното име е опора, и случаите с несъгласувано определение по модела

група студенти и *букет цветя*, които обикновено се представят отделно от фрази като *художник импресионист*. Предложените тестове не се отнасят до първата група. Важно е да се има предвид и подробното изследване на К. Попов по отношение на моделите на съгласуване на подлога и сказуемото, когато подлогът е именна фраза от разглеждания формален тип.

Бих препоръчала малко по-подробно представяне на структурите от типа N Num. Идеята, че числителното е опора във фразата *два метра*, не е общоприета в нашата граматика. Не е уточнено дали числителното или цялата фраза с числително пояснява съществителното, доколкото няма примери за **ширина два*. Вероятно могат да се обособят две или три семантични групи съществителни, които имат подчинен член числително и моделите при всяка група се различават. Пак по отношение на числителните как определяте връзката в примери като *два реда* и *две жени*. Тук е добре да има по-ясна теоретична обосновка, не само с оглед на изследванията върху български, но и върху други езици.

Биха могли да се представят и по-подробно моделите N Pr. Съществуват редица изследвания по отношение на отглаголните съществителни и техните пояснения в българския (Р. Ницолова, Ив. Гугуланова, Ф. Сиракова). При отглаголните съществителни са налице определени ограничения по отношение на подчинените PP.

В *трета глава* на работата се представят подробно структурните модели на NP, които се срещат в Българския национален корпус. На първо място се разглеждат фразите с опора съществително име. Тук е важно да се отчитат фонетичните особености на клитиките в българския език, които се свързват с първата ударена дума във фразата. Това се отнася както за определителния член, така и за кратките местоимения.

Интересни са примери като *веселите днес деца*, в които синтактичното прилагателно не е причастие (за разлика от *пристигналите днес деца*). Бих искала да ви попитам дали сте наблюдавали някакви семантични ограничения по отношение на съществителното опора в тези фрази. Струва ми се, че при някои примери е необходим по-широк контекст, за да се определи дали дадена обособена част е съгласувано или сказуемно определение.

Приносно в тази глава е подробното представяне на възможностите за разширяване на именните фрази – къде са налице ограничени възможности и къде липсват ограничения по отношение разширяването на първия или втория член на

групата. Бих препоръчала в обобщенията да се включат и таблици с наблюдаваните модели. Тук имам един въпрос – разглеждали ли сте случаите с елипса на опората (*пакет, бутилка*) *купих две масла* вм. *два пакета масло*.

Много интересни са и примерите като *на няколко минути път от къщата, на около километър разстояние от мястото*. Смятате ли, че те може да се разглеждат като словоредни варианти на *разстояние от около километър от мястото*?

Впечатление правят и наблюденията върху съществителните с разширения числително от типа *тази стая шест на шест метра*. Тук възможно ли е отново да има елипса на РР със значение *с размер*? Приноси са и наблюденията върху фразите, в които съществителното е зависим член *направилите опит за бягство*.

В дисертационния труд се представят и случаите, в които съществителното е разширение на фраза с междуметно сказуемо. Дали сте правили сравнение с глаголите със същото значение – същата реакция и словоред ли се наблюдават по отношение на зависимите членове.

В *заключението* Малина Стойчева обобщава направените в дисертационния труд наблюдения. Изводите показват, че авторката е реализирала успешно изследователските задачи, които си е поставила.

Справката за *основните приноси* в дисертационния труд отговаря на постигнатите резултати при изпълнение на изследователската цел. *Авторефератът* на дисертационния труд точно и вярно отразява основните насоки, с които е свързана разработката, постигнатите положителни резултати от анализите и обобщението на научните приноси.

Малина Стойчена е представила своите наблюдения в 3 статии в сп. Български език. Броят на публикациите отговаря на изискванията по настоящата процедура.

Заключение: Представеният дисертационен труд на тема *Техники за разширяване на простите групи със съществително име в състава им* убедително доказва уменията на докторантката за избор на теоретичен подход, за самостоятелен анализ и обобщение на езиковите данни.

Това ми дава основание да предложа на Уважаемото жури да присъди научната и образователна степен „доктор“ на Малина Стойчева.

29.05.2026 г.

Рецензент:

доц. д-р Марина Джонова